

УДК 336.1

Забаштанський М.М.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Чернігівського національного технологічного університету*

ПОЛІТИКА СИСТЕМНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено питання необхідності формування політики системної реалізації концесійної діяльності. Виділено головні складові політики системної реалізації концесійної діяльності в країні. З урахуванням ролі системної реалізації концесійної діяльності у забезпеченні реалізації моделі сталого розвитку економіки країни, визначено проблеми та перспективи її поширення на території України.

Ключові слова: концесія, концесійна діяльність, політика системної реалізації концесійної діяльності, сталий розвиток, фінансове забезпечення.

Забаштанский М.Н. ПОЛИТИКА СИСТЕМНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕССИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Исследованы вопросы необходимости формирования политики системной реализации концессионной деятельности. Выделены главные составляющие политики системной реализации концессионной деятельности в стране. С учетом роли системной реализации концессионной деятельности в обеспечении реализации модели устойчивого развития экономики страны, определены проблемы и перспективы ее распространения на территории Украины.

Ключевые слова: концессия, концессионная деятельность, политика системной реализации концессионной деятельности, устойчивое развитие, финансовое обеспечение.

Zabashtanskyi M.M. THE POLICY OF SYSTEMATIC IMPLEMENTATION OF CONCESSION ACTIVITY IN UKRAINE

The questions of the need to develop policies of systematic implementation of concession are examined. The main components of the policy of systematic implementation of concessions in the country are highlighted. Given the role of systematic implementation of concession in ensuring sustainable model of economic development, the problems and prospects of its distribution in Ukraine are identified.

Keywords: concession, concession activity, policy of systematic implementation of concession activity, sustainable development, financial support.

Постановка проблеми. Останнім часом все більшої гостроти набуває проблема низької ефективності функціонування суб'єктів господарювання більшості галузей національної економіки, що особливо актуалізується серед суб'єктів державної та комунальної форми власності. Забезпечення сталого розвитку економіки країни та результативного функціонування державного сектору залишається однією з пріоритетних задач, на вирішення яких спрямовані зусилля всіх рівнів влади. Проте, через обмеженість бюджетного фінансування, значне знецінення вартості національної грошової одиниці, фінансове забезпечення державного сектору економіки здійснюється не в повному обсязі, що і спричиняє погіршення результативності його функціонування, негативно впливає на якість товарів, робіт та послуг, створює умови для призупинення функціонування окремих суб'єктів господарювання.

Разом з тим, соціальна значимість та життєва суспільна необхідність їх функціонування спричиняє необхідність запровадження сучасних підходів до управління ними. Саме таким підходом до управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки є концесія. Проте, фрагментарність запровадження концесійної діяльності не дозволяє здійснити комплексного впливу на національну економіку, що вимагає розробки та впровадження політики системної реалізації концесійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження проблем управління об'єктами державної та комунальної власності знайшли відображення в працях багатьох вчених таких як Л.Д. Буряка, М.Д. Білик, О.Д. Василюк, Л.О. Коваленко, С.В. Онишко, В.М. Опаріна, А.М. Поддєрьогіна, О.Р. Романенка, Л.Л. Тарангул, О.О. Терещенка, В.М. Федосова, С.М. Шкарлета.

Окремі питання пов'язані з механізмом організації концесійних відносин знайшли своє відображення у працях Ю.С. Вдовенко, Х.В. Горбова, Я.О. Сидорова, Є.М. Сича, Е.А. Суханова, О.В. Бойко, О.В. Нагорної, І.Б. Черкаського та інших.

Постановка завдання. Незважаючи на наявність істотних досліджень у сфері державного регулювання, оцінки впливу фінансового забезпечення та форми управління на ефективність функціонування державного сектору економіки України, формуванню політики системної реалізації концесійної діяльності приділяється недостатньо уваги. З огляду на це актуальним залишається завдання формування комплексного підходу до впровадження концесійної форми управління об'єктами державної та комунальної власності як механізму фінансового оздоровлення національної економіки.

Метою статті є обґрунтування необхідності розробки політики системної реалізації концесійної діяльності, а також опрацювання рекомендацій щодо її впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність значних світових процесів глобалізації економічних зв'язків, висока чутливість фінансової системи будь-якої країни до змін, які виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі, поряд із відсутністю необхідного фінансового потенціалу їх нівелювання, має безпосередній вплив на переважну частину галузей економіки, а також суб'єктів господарювання. В зв'язку з цим запровадження системного підходу управління дозволяє здійснювати швидко реагування на можливі фінансові та економічні ризики.

На даний час результативність функціонування більшості суб'єктів господарювання, а також галузей економіки залишається на досить низькому рівні, таблиця 1.

Недостатня ефективність їх функціонування спричиняє поступове погіршення якості товарів, робіт та послуг, загострює потребу підприємств у капіталі, обмежує можливість проведення необхідних заходів щодо модернізації виробничих потужностей суб'єктів господарювання. Крім того збитковість галузей економіки, скорочення результативності їх функціонування безпосередньо впливає і на обсяги податкових надходжень бюджетів відповідних рівнів, що в умовах дефіциту бюджетних фінансових ресурсів, наявності значних обсягів зовнішнього та внутрішнього державного боргу в державі є надзвичайно гострою проблемою.

Системне застосування концесійної форми управління суб'єктами господарювання державної та комунальної форм власності дозволить створити необхідний фінансовий та економічний потенціал для їх подальшого результативного функціонування.

Використання системного підходу в якості інструменту подолання кризових проявів та явищ суспільного життя, фінансово-господарській діяльності суб'єктів господарювання галузей економіки набуло поширення у працях багатьох вчених та економістів. Так, В. Садовський під системним підходом розуміє вираження процедур подання об'єкта як системи та способів їх розробки [1].

О.В. Кустовська вважає, що системний підхід – один із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем [2].

О. Остапчук у своїй праці відзначає, що системний підхід зумовлює «дослідження конкретного об'єкту управління як системи, що включає в себе всі складові елементи або характеристики організації як системи, тобто характеристики входу, процесу, виходу» [3].

А. Холл під системним підходом розуміє інтеграцію, синтез розгляду різних сторін явища або об'єкта [4].

С. Оптнер вважає, що системний підхід – це адекватний засіб дослідження і розробки не будь-яких об'єктів, що довільно називаються системою, а лише таких, котрі є органічним цілим [5].

Р.А. Фатхутдінов визначає системний підхід до управління як підхід, при якому будь-яка система (об'єкт) розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, що мають «вхід» (мета), «вихід», зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок і «процес» у системі [6].

Зважаючи на системний вплив концесійної діяльності на функціонування всіх галузей економіки країни під системним підходом управління концесійною діяльністю пропонуємо розуміти організацію та управління діяльністю комплексу концесійних об'єктів, які функціонують на території країни, шляхом дослідження та впливу на структурні взаємозв'язки об'єктів та суб'єктів, задіяних в процесі її реалізації з метою забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Системний підхід передбачає дотримання основних законів системи, а саме:

1. Композиції, тобто узгодження спільної і приватної мети.
2. Пропорційності – внутрішня пропорційність повинна поєднуватись із зовнішньою пропорційністю, тобто відповідним рівнем розвитку елементів зовнішнього середовища.
3. Зважання на «вузьке місце», де особлива увага приділяється найбільш слабкому елементу системи.
4. Онтогенезу, що враховує послідовність стадій життєвого циклу підприємства (товару).
5. Інтеграції, що спрямовують систему на високий рівень організації і що дають змогу одержати синергетичний ефект.
6. Інформованості, що виділяє інформаційне забезпечення як головну умову конкурентоспроможності.
7. Стійкості, що висуває вимоги до побудови системи (статичний стан) і до її функціонування [7].

Системна реалізація концесійної діяльності дозволяє взаємодію сукупності елементів, що складають цілісне утворення, яке має нові властивості, що полягають у здатності окремої форми управління суб'єктами господарювання результативно впливати на ефективне функціонування переважної частини

Таблиця 1

Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2012-2014 роки (%)

Види економічної діяльності	2012 р.	2013 р.	2014 р.**
сільське, лісове та рибне господарство	21,7	11,3	-7,4
промисловість	3,4	3,0	3,3
будівництво	-0,1	0,0	-3,6
оптова та роздрібна торгівля	12,2	10,2	-3,8
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,4	3,5	2,4
тимчасове розміщення й організація харчування	-1,1	-2,8	-28,9
інформація та телекомунікації	10,5	11,8	1,5
фінансова та страхова діяльність	6,1	5,9	-3,2
операції з нерухомим майном	2,8	3,1	-25,2
професійна, наукова та технічна діяльність	0,3	-1,3	-37,8
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-2,9	-2,5	-13,0
освіта	8,2	8,4	18,9
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,7	3,1	-1,6
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-17,6	-8,0	-7,0
надання інших видів послуг	2,6	-0,9	-10,3
Усього	5,0	3,9	-2,0

Складено за даними державної Служби статистики України

**Дані наведено за період січень-вересень відповідного року

галузей та визначати стан економіки країни в цілому, рисунок 1.

Серед таких елементів реалізації концесійної діяльності слід виділити наступні:

- модернізація державної економічної політики;
- модернізація виробничо-технологічної бази економіки;
- модернізація системи соціальної економіки.

Під політикою системної реалізації концесійної діяльності слід розуміти особливу діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та концесіонерів щодо визначення механізму її реалізації та поширення на загальнодержавному рівні, оцінки її впливу на результативність функціонування окремих концесійних об'єктів, галузей, економіки країни в цілому з метою забезпечення їх стійкого економічного зростання.

Системна реалізація концесійної діяльності спрямована на вирішення трьох взаємопов'язаних проблем – модернізації державної економічної політики, виробничо-технологічної бази економіки та системи соціального забезпечення населення.

Інструментом системної реалізації концесійної діяльності є здійснення низки реформ, спрямованих на запровадження найбільш ефективних принципів, механізмів та форм управління соціально-економічними процесами в країні.

Висновки з проведеного дослідження. Системна реалізація концесійної діяльності передбачає істотну модернізацію державної економічної політики. Враховуючи надзвичайно важливу роль державно-приватного фінансування концесійної діяльності у залученні потенційних концесіонерів, гарантуванні незмінності стратегічних пріоритетів держави, дотриманні соціальних стандартів ключовою умовою системної реалізації концесійної діяльності є посилення фінансової спроможності бюджетів відповідних рівнів. Можливість здійснення спільного фінансування створить підґрунтя для формування необхідного обсягу фінансового забезпечення достатнього для комплексної модернізації концесійного об'єкта, що вплине на підвищення ефективності управління державним та комунальним майном.

Модернізація виробничо-технологічної бази економіки націлена на забезпечення скорочення непродуктивних витрат концесійних об'єктів, впровадження концесіонерами новітніх енерго- та ресурсозберігаючих технологій з залученням світового досвіду комплексного технологічного оновлення їх інфраструктури.

Модернізація систем соціальної економіки в процесі системної реалізації концесійної діяльності, передбачає виконання в повному обсязі соціальних норм та стандартів закріплених за об'єктами, які були передані в концесію. На початкових етапах здійснення концесійної діяльності до них слід

Рис. 1. Механізм системної реалізації концесійної діяльності

віднести: забезпечення доступності товарів, робіт та послуг, підвищення їх якості поряд із призупиненням темпів зростання їх вартості. Інструментом соціальної модернізації є забезпечення результативності функціонування об'єктів державної та комунальної форм власності, шляхом впровадження новітніх інноваційних підходів до виробничих процесів та форм управління економічною політикою суб'єкта господарювання.

Системна реалізація концесійної діяльності є необхідною умовою забезпечення її ефективності, а також виступає основою для сталого розвитку національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Садовский В.Н. Основания общей теории систем [Текст] / В.Н. Садовский. – М. : Наука, 1974. – 278 с.
2. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : Курс лекцій / О.В. Кустовська. – Т. : Екон. думка, 2005. – 124 с.
3. Остапчук О.Є. Системний підхід до управління та прийняття управлінських рішень / О.Є. Остапчук // [Електронний ресурс].
4. Hall A.D. A methodology for systems engineering / A.D. Hall. – Princeton, 1962. – 346 p.
5. Станфорд Л. Системный анализ для решения деловых и промышленных проблем / Л. Станфорд, С. Оптнер // Перев. с англ. С.П. Никанорова, 1967. – 213 с.
6. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг / Р.А. Фатхутдинов – М.: ЗАОБизнес – школа «Интел – Синтез», 2000. – 640 с.
7. Карнаух Т. Ефективність реалізації системної модернізації в Україні: переваги, недоліки та перспективи. / Т. Карнаух // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 32. – С. 293-299.
8. Фінансовий механізм структурної модернізації економіки України [Текст] : монографія / [Онишко С. В. та ін.]; за заг. ред. С.В. Онишко, В.П. Унінець-Ходаківської ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь : [б. в.], 2013. – 604 с.